

**CHAPAQAY BOLALARDA TA'LIM-TARBIYA BERISHDA BOSH MIYA
YARIMSHARLARI ASSIMETRIYASINING O'ZIGA XOSLIGI**

Begaliyev Shoxrux

Shahrisabz davlat pedagogika instituti Pedagogika Fakulteti
Pedagogika yo'nalishi 302-guruh talabasi

Kirish

Chapaqaylik insonning individual fiziologik va psixologik xususiyatlaridan biri bo'lib, uning shakllanishi bosh miya yarimsharlarining assimetriyasi bilan bog'liq. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, chapaqay bolalar o'ng qo'lli tengdoshlariga nisbatan kognitiv, ijodiy va emotsional jihatdan o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lishadi. Shu sababli, chapaqay bolalar uchun ta'lim va tarbiya jarayonida individual yondashuv muhim sanaladi. Ushbu maqolada chapaqay bolalarning o'quv jarayonidagi o'ziga xos xususiyatlari va ularga ta'lim berish metodlari ilmiy va shaxsiy izlanishlar asosida tahlil qilinadi.

Asosiy qism

1. Chapaqaylik va bosh miya assimetriyasi

Olimlarning tadqiqotlariga ko'ra, chapaqaylik bosh miya yarimsharlarining funksional farqlari bilan bog'liq. O'ng qo'llarda til, mantiqiy tafakkur va matematik qobiliyat chap yarimsharda ustun bo'lsa, chapaqaylarda bu jarayonlar ko'pincha o'ng yarimshar bilan bog'liq bo'ladi. O'ng yarimshar esa, ko'proq ijodiy tafakkur, obrazli idrok va musiqiy qobiliyatlar bilan shug'ullanadi.

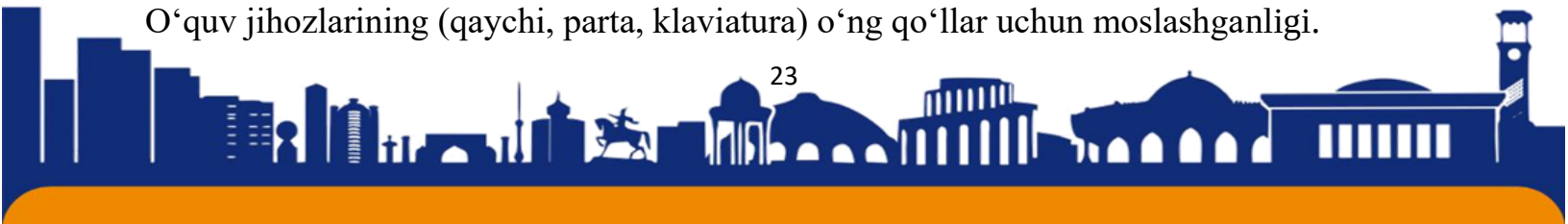
Shaxsiy izlanishlarim natijalariga ko'ra, chapaqay bolalar: Vizual va obrazli tafakkurga ko'proq moyil bo'lishadi. Og'zaki tushuntirishlardan ko'ra, grafik va tasviriy materiallar orqali o'rganishni afzal ko'rishadi. Matematika va til fanlarida individual yondashuv talab qilishi mumkin.

2. Chapaqay bolalarning ta'lim jarayonidagi muammolari Ko'plab ta'lim muassasalari chapaqay bolalarning ehtiyojlarini yetarlicha inobatga olmaydi. Jumladan, quyidagi muammolar kuzatiladi:

Yozuv texnikasida qiyinchiliklar (chapdan o'ngga yozish noqulayligi).

O'qituvchilar va ota-onalar tomonidan chapaqaylikni to'g'rilashga bo'lgan urinishlar.

O'quv jihozlarining (qaychi, parta, klaviatura) o'ng qo'llar uchun moslashganligi.

Shaxsiy tajribam asosida, chapaqay bolalarga qulay sharoit yaratish maqsadida quyidagi usullarning samaradorligini aniqladim:

Yozuv uchun maxsus qalamlar va daftarlar qo'llash.

Diagramma, jadvallar va tasviriy darsliklardan foydalanish.

Mashg'ulotlarda ijodiy yondashuvga urg'u berish

3. Chapaqay bolalarga ta'lim-tarbiya berishning samarali usullari

Tadqiqotlarim davomida quyidagi metodlar chapaqay bolalar uchun samarali ekanligi aniqlandi: Vizual pedagogika: Ta'lim jarayonida rasmlar, infografikalar va videomateriallardan keng foydalanish.

Qo'shma faoliyat metodi: Chap va o'ng qo'llar birgalikda ishlashi uchun jamoaviy mashg'ulotlar tashkil qilish.

Moslashtirilgan o'quv vositalari: Chapaqay bolalar uchun maxsus daftarlar, klaviatura va boshqa jihozlardan foydalanish. O'qituvchilarga tavsiyalar: Chapaqay bolalarga nisbatan sabr-toqat va tushuncha bilan yondashish, ularning individual xususiyatlarini hisobga olish.

Xulosa

Chapaqay bolalarning o'quv jarayonida yuqori natijalarga erishishlari uchun bosh miya yarimsharlarining o'ziga xos ishlash mexanizmini tushunish muhimdir. Ta'lim-tarbiya jarayonida vizual, kreativ va moslashtirilgan metodlardan foydalanish chapaqay bolalarning bilim olish jarayonini samarali qiladi. Kelajakda bu sohada qo'shimcha tadqiqotlar o'tkazish va amaliy tavsiyalar ishlab chiqish zarur.

